# Povezanost subkulturne pripadnosti i rizičnih ponašanja adolescenata

**Knežević, Slaven**

**Master's thesis / Diplomski rad**

**2017**

*Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj:* **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Faculty of Humanities and Social Sciences / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Filozofski fakultet**

*Permanent link / Trajna poveznica:* https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:142:573747

*Rights / Prava:* In copyright / Zaštićeno autorskim pravom.

*Download date / Datum preuzimanja:* **2024-03-28**

FILOZOFSKI FAKULTET
SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

*Repository / Repozitorij:*

FFOS-repository - Repository of the Faculty of Humanities and Social Sciences Osijek

zir.nsk.hr

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

dabar
DIGITALNI AKADEMSKI ARHIVI I REPOZITORIJI

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet

Diplomski studij engleskog jezika i književnosti i pedagogije

Slaven Knežević

# Povezanost supkulturne pripadnosti i rizičnih ponašanja adolescenata

Diplomski rad

Mentor: doc.dr.sc. Goran Livazović

Osijek, 2016.

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku

Filozofski fakultet Osijek

Odsjek za pedagogiju

Sveučilišni diplomski studij Engleski, nastavnički smjer i pedagogija – diplomski

Slaven Knežević

# Povezanost supkulturne pripadnosti i rizičnih ponašanja adolescenata

Diplomski rad

Društvene znanosti – pedagogija – socijalna pedagogija

Mentor: doc. dr. sc. Goran Livazović

Osijek, 2016.

SADRŽAJ

I. UVOD.....1

II. TEORIJSKA ANALIZA……2

2.1. Supkultura (pojam, definiranje)……...2

2.1.1. Etiologija supkultura……..3

2.1.2. Supkulture u Hrvatskoj……..6

2.2. Adolescencija kao životno razdoblje……9

2.3. Rizična ponašanja mladih……...12

III. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA……15

3.1. Cilj i problemi istraživanja ……..……..15

3.2. Hipoteze……15

3.3. Instrument……..16

3.4. Ispitanici……..……...16

3.5. Postupak……16

IV. REZULTATI ISTRAŽIVANJA…….……17

4.1. Sociodemografski podatci……..17

4.2. Deskriptivna statistika odabranih dimenzija ispitivanih varijabli……..20

4.3. Rezultati t-testa za nezavisne i zavisne uzorke……..24

4.3.1. Rezultati t-testa s obzirom na spol ispitanika……..24

4.3.2. Rezultati t-testa s obzirom na ostale sociodemografske varijable…....26

4.3.3. Rezultati t-testa s obzirom na supkulturnu pripadnost……29

4.4. Rezultati korelacijske analize……31

V. RASPRAVA……34

VI. ZAKLJUČAK……37

VII. LITERATURA……..40

VIII. PRILOG……..41

***Sažetak***

*Adolescencija kao životno razdoblje između djetinjstva i odraslosti sa sobom donosi niz bioloških i psiholoških promjena kod mladih osoba. Obilježena je između ostalog i formiranjem vlastitog identiteta koji je vrlo bitan za daljnji razvoj mladih u odgovorne i zrele osobe koje će doprinositi društvu svojim djelovanjem i vrijednostima. U tom periodu prisutan je i odmak od roditelja i okretanje k vršnjacima. Mladi sve više traže vršnjačku potporu, često i u okviru raznih supkulturnih grupa i pokreta (npr. Navijači, rave, punk, street art itd.) S obzirom da mladi u tom periodu, uslijed svih promjena, često razviju poremećaje u ponašanju koji mogu imati negativan učinak na njihov daljnji razvoj. Ovim istraživanjem željela se ispitati eventualna povezanost između supkulturne pripadnosti i rizičnih ponašanja kao i povezanost tih ponašanja s obzirom na dob, spol, naobrazbu roditelja, cjelovitost obitelji, vrstu škole i školski uspjeh. Također se željela ispitati povezanost eksternaliziranih rizičnih ponašanja sa odnosima u obitelji, odnosima s vršnjacima i odnosima prema školi. Rezultati su pokazali kako postoji povezanost između svih ovih faktora.*

***Ključne riječi: adolescenti, eksternalizirana rizična ponašanja, supkulture, rizični i zaštitni čimbenici***

# I.UVOD

Diplomski rad će se baviti eventualnom povezanošću između supkulturne pripadnosti i rizičnih ponašanja adolescenata. Važnost teme se očituje u činjenici da je adolescencija kao prijelazno razdoblje između djetinjstva i odrasle dobi iznimno važna za daljnji razvitak mladih osoba. U tom periodu dolazi do niza bioloških i psiholoških promjena koje utječu na promjene ponašanja mladih osoba. Jedan od važnijih zadataka adolescentskog perioda je formiranje vlastitog identiteta. Da bi to ostvarili mladi se tijekom adolescencije „odvajaju" od roditelja te prostor za formiranje vlastitog identiteta traže kroz vršnjačku interakciju. Vršnjačka interakcija, u vrijeme adolescencije, po mnogim istraživanjima zauzima mjesto obitelji kao primarnog mjesta za socijalizaciju i potporu. Umjesto obitelji adolescenti potporu traže u vršnjačkim grupama. Ovdje do izražaja dolaze supkulture mladih koje adolescentima pružaju potvrdu i podršku vlastitog ponašanja. Supkulture mladih su specifičan fenomen koji je sa pedagoškog stajališta posebno zanimljiv jer daje jedinstven uvid u svijet mladih i njihove obrasce ponašanja izvan strukturiranog vremena koje provode u školi ili roditeljskom domu. Mladi dakle u svom slobodnom vremenu razvijaju vlastite (sub)kulture koje njeguju stavove i vrijednosti koji se često razlikuju ili čak suprotstavljaju onima koje propagiraju odrasli. Otpor prema autoritetima koje predstavljaju roditelji i škola se često manifestira kroz razne oblike rizičnih ponašanja. S obzirom na to da relevantna istraživanja pokazuju kako djeca i mladi koji već u ranoj životnoj dobi manifestiraju rizična ponašanja predstavljaju populaciju izloženu posljedicama za njihovo zdravlje, postignuća i ukupni razvoj od iznimne je važnosti utvrditi rizične i zaštitne čimbenike kako bi se prevenirala takva ponašanja. Upravo u tom smjeru će ići ovaj diplomski rad gdje će se u prvom dijelu opisati teorijska polazišta fenomena supkulture, adolescencije i rizičnih ponašanja dok će drugi dio sadržavati empirijsko istraživanje sa ciljem utvrđivanja eventualnog utjecaja supkulturne pripadnosti na rizična ponašanja adolescenata. Također, kroz istraživanje će se probati doći do odgovora koji su to preventivni i zaštitni čimbenici od rizičnog ponašanja. Dobiveni rezultati će u raspravi biti uspoređeni sa rezultatima prijašnjih istraživanja sa sličnom temom. Na kraju će biti donesen zaključak gdje će biti navedena relevantna saznanja kao i mogućnost daljnjih istraživanja ove i slične tematike.

# II. TEORIJSKA ANALIZA

## 2.1. Supkultura (pojam, definiranje)

Pojmom supkulture može se označiti svaki dio populacije koji možemo razlikovati od šireg društva po posebnom kulturnom uzorku. Kada neki pripadnici društva imaju iskustvo sličnih životnih okolnosti i problema koji nisu zajednički svim pripadnicima društva, razvija se supkultura. Supkulture tako mogu podrazumijevati supkulturu prirodnjaka, gotha, hackera, hipija, punkera, ravera, rastafarijanaca, hip – hop-era ili navijača nogometnih klubova. Neki pojedinci će se potpuno identificirati s određenom supkulturom, dok će se ostali samo lagano kretati između različitih supkultura. Osnovna karakteristika svake supkulture jest da one u većini slučajeva odbijaju društvene norme i vrijednosti te često svojim stajalištima dominantnoj kulturi[1] pokazuju alternative. Supkulturne skupine dijeljenjem zajedničkih vrijednosti i norma postaju snažni pokretači društvenih promjena jer omogućavaju ljudima slobodu izražavanja i djelovanja u skladu sa svojim mišljenjem, nadama i vjerovanjima (Giddens, 2007; Haralambos, Holborn, 2002). Pojam supkulture istovremeno označava i sustav vrijednosti (normi, vjerovanja, stilova, načina života) i konkretnog aktera (grupu) koji te vrijednosti, norme – tu supkulturu – živi (Perasović, 2001,44).

Supkulture mladih poznate su široj javnosti uglavnom zbog eksploatacije ekscesnih situacija. Domaća javnost je doznala o postojanju hašomana, pankera, metalaca, darkera, ravera, skinheadsa, navijača i drugih aktera supkulturne scene, kroz prizmu delikvencije i devijacije. Droga, nasilje, samoubojstvo, kultovi, vandalizam i sl. predstavljaju sinonime za rave, punk, navijače, skins i ostale supkulturne stilove. U svijetu (posebno u SAD-u i VB) supkulture mladih predmet su zanimanja sociologije i srodnih znanosti dugi niz godina.

[1] Dominantna kultura je kultura vladajuće klase i ona se predstavlja kao jedina kultura, dok podređene kulture vode borbu protiv dominantnog poretka (Perasović,2001,120).

### 2.1.1. Etiologija supkultura

Od početka uporabe pojma supkultura susrećemo se s dimenzijom urbanoga; gradovi i urbanitet tvore gotovo nužan, konstitutivni element u nastajanju supkulture mladih (Perasović, 2001). S obzirom da je urbano i moderno izvor supkulture mladih i adolescentskih životnih stilova već više od pola stoljeća, čikaška škola[2] je neizbježna za početak svake rasprave o povijesti sociologije supkulture. Autori čikaške škole svoje su studije zasnivali na sudjelujućem promatranju. Upravo su čikaški autori odredili područje istraživanja i probleme *predmeta i metode* eventualne sociologije supkulture proučavanjem gang kulture mladih. Sam pojam supkulture uveden je nešto kasnije (50.-ih) kada je dio *gang* kulture opisan kao *delikventna supkultura*. Radikalno odstupanje ponašanja (vrednota, načina života) nekih adolescentskih grupa od njihove šire socijalne okoline, navelo je sociologe 50-tih godina na govor o *delinkventnoj supkulturi* (Perasović, 2001).

Među najpoznatijim utemeljiteljima pojma je Albert Cohen. Cohen tvrdi da postoji kultura unutar kulture i da je svako društvo diferencirano na mnoge subgrupe supkulture dobnih grupa, supkultura unutar supkulture. U knjizi koju je napisao 1955. godine *Delinquent boys: The Culture of the Gang* postavio je pitanje : „Kako netko postaje delinkventan?“. Na to pitanje daje i odgovor kojim zapravo prihvaća saznanja čikaške škole o prihvaćanju vjerovanja i prenošenju znanja. Naime, delikventan postaje upravo onaj koji uči postati takav, uključivanjem u društvene grupe u kojima je takav obrazac ponašanja već odavno uspostavljen (Perasović, 2001). Kao jedno od bitnih karakteristika supkulture Cohen navodi grupnu autonomiju. Članovi škvadre ne žele nikakav vanjski nadzor. Jedini pritisak u smislu nadzora koji se tolerira je onaj unutar same grupe. Bez obzira na različita teorijska polazišta, većina tadašnjih autora (Shaw, Miller pa i sam Cohen) se slaže u smještanju delinkvencije u niže slojeve društva. Cohen, prema Giddens, smatra da dječaci iz niže radničke klase pate od statusne frustracije (Giddens, 2007). Svoju frustraciju ne rješavaju tako da kreću stopama kriminala kako bi došli do uspjeha već odbacujući ciljeve uspjeha tipične za matičnu kulturu. Zamjenjuju ih drugim normama i vrijednostima, a rezultat toga je delinkventna supkultura. Te supkulture zamjenjuju vrijednosti srednje klase normama koje slave neposluh, delinkventnost i druge manifestacije

[2] Prvi profesionalni Odjel za sociologiju u SAD-u. Odjel je započeo svoju aktivnost 1892. godine i bio je prvenstveno orijentiran na proučavanje različitih problema adaptacije doseljenika u veliki grad – Chicago. Ova je škola poznata po djelovanju mnogobrojnih autora koji su i danas značajni, poput Thomasa, Parka, Burgessa, Mckenzieja i Wirtha i drugih. Razvili su niz sociološkihkoncepata i pristupa analizi fenomena života u velikom gradu (Čaldarović, 1985).

nonkonformizma (Giddens, 2007). Dakle, delinkventna supkultura ne samo da odbacuje matičnu kulturu ona ju izokreće (Haralambos i Holborn, 2002). Šezdesetih godina prošlog stoljeća dolazi do eksplozije omladinskih pokreta što osigurava prisutnost teme supkulture mladih i u akademskim i u neformalnim krugovima. Sedamdesete godine su obilježene djelovanjem „birminghamske škole“ [3]. Sociolozi te tradicije i do danas su ostali najcitiranijim autorima u području supkulture mladih (Perasović, 2001). Birminghamska škola nastala je kroz Birminghamski centar za kulturna istraživanja (CCCS) koji je proširio istraživanje kulture na istraživanje kulture mladih i potaknuo je sociologe da se ozbiljno počnu baviti popularnom kulturom. Važnost birminghamske škole očituje se u usmjerenosti njenih autora na značenje glazbe, stila, slenga, rituala, i oblikovanja supkultura mladih unutar strukture tadašnjeg britanskog društva (Perasović, 2001). Neki od najznačajnijih autora birminghamske škole John Clarke, Stuart Hall, Tony Jefferson i Brian Roberts u knjizi *Otpor kroz rituale* (Resistance through Rituals, Hall i Jefferson, ur., 1976) smatraju kako su materijalni uvjeti granice u kojima se mogu razviti pojedine kulture. One su dakle povezane s iskustvima i nizom materijalnih uvjeta te su u međusobnom hijerarhijskom odnosu. Dominantna kultura će uvijek biti moćnija od kultura skupina s manjom moći (Haralambos i Holborn, 2002). Stoga Clarke , prema Haralambos i Holborn, smatra da su supkulture mladih kreativna nastojanja da se pokuša održati ili osvojiti zaseban prostor izvan dominantnih kultura (ibid., 2002).

Perasović smatra da je supkultura dio šire, roditeljske kulture. Iako među njima postoje razlike, supkulture su „podsistem“ roditeljske kulture (Perasović, 2001). Istaknuti pripadnik Birminghamske škole, Phil Cohen, je u radu *Supkulturalni konflikt i zajednica radničke klase* (Sub-cultural conflict and Working Class Community, P. Cohen, 1976) postavio temelj govora o supkulturi kao simboličkom rješavanju proturječnosti kolektivno doživljenih u roditeljskoj, matičnoj klasnoj kulturi (Perasović, 2001). Phil Cohen supkulture definira kao proizvod mladih radničke klase koji kroz supkulturu pokušavaju riješiti protivna mišljenja, stavove, vrijednosti i norme koje su susretali u roditeljskoj i dominantnoj kulturi. Dominantna kultura nikad nije homogena struktura, zbog postojanja različitih interesa dominantnih klasa. Ovdje je bitno uzeti u obzir da se ove teorije zasnivaju na značajkama engleskog društva, koje je tradicionalno klasno stratificirano i gdje su klase temeljne grupe stoga ne čudi što se govori o klasnim

[3] Birminghamska škola je pojam koji se često koristio u sociološkoj kulturi, bez obzira na protivljenje ključnih autora škole, a koristi se i danas, kada „škola“ nije djelatna (Perasović,2001,111).

supkulturama (npr. Supkultura radničke klase, srednje klase, više klase). Zbog toga se danas smatra da preuveličavaju važnost klase na štetu drugih društvenih podjela (Haralambos i Holborn, 2002).

Postmodernisti također ozbiljno razmatraju popularnu kulturu ali, za razliku od autora Birminghamske škole, smatraju da klasna pripadnost nije važna. Oni supkulture jednostavno smatraju izrazom slobode potrošača da stvaraju vlastite kulture (ibid., 2002). Također je važno spomenuti simbolički interakcionizam kao sociološku paradigmu koja je fenomenu supkulture pristupila iz nove perspektive. Herbert Mead postavio je temelje simboličkog interakcionizma kao posebne sociološke istraživačke tradicije koja polazi od ideje o centralnoj ulozi društvene interakcije (Afrić, 1988). Termin *simbolički interakcionizam* skovao je Meadov učenik Herbert Blumer a sam izraz se odnosi na svojstvo koje je specifično za ljudske interakcije a to je sposobnost ljudskih bića da interpretiraju ili „definiraju" uzajamne akcije (Afrić, 1988). Ritzer, prema Perasović, smatra da je ljudska sposobnost razmišljanja oblikovana procesom socijalne interakcije (Perasović, 2001). Ljudi kroz socijalnu interakciju uče o značenjima i simbolima koji im dalje omogućuju ostvarivanje akcije i interakcije. Na osnovi svoje interpretacije situacije ljudi mogu izmijeniti ili modificirati značenja i simbole koje koriste u akciji i interakciji. Prepletanje međuovisnih obrazaca akcije i interakcije stvara grupe i društva (Perasović, 2001). Interakcionistički autori su prebacili fokus sa gledanja supkulture kao „solucije" nametnutom „problemu". Oni su prišli bliže akteru, subjektu istraživanja, okrećući pažnju sa dotadašnje analize devijantnog ponašanja „devijanata" na sustav i institucije socijalne kontrole (ibid., 2001).

S obzirom na individualističke tendencije u postindustrijskim društvima koje rezultiraju sve većim razlikama u kulturi mladih dolazi do smanjivanja interesa za proučavanje kolektivnog identiteta. Tako se zbog učvršćivanja društvenih odnosa koji razvijaju individualnost i naglašavaju osobne interese i izbore umjesto kolektivnih identifikacija karakterističnih za supkulturne stilove u prvi plan stavlja koncept životnog stila nasuprot konceptu supkulture (Tomić-Koludrović, 1999). Usprkos tome neosporna je činjenica da su supkulturne grupe još uvijek prisutne i brojne.

### 2.1.2. Supkulture u Hrvatskoj

U Hrvatskoj, nastanak brojnih supkultura mladih nije bio praćen sličnim razvojem sociološkihistraživanja, no ostalo je zabilježeno kako su drugu polovicu i kraj sedamdesetih godina obilježile tri osnovne grupacije koje možemo smatrati predstavnicima supkulturnih stilova. Šminkeri, hašomani i štemeri su dakle činili te osnovne grupacije (Perasović, 2001). Supkulturu štemera je do određene mjere, koliko je to moguće sa odmakom od 20-ak godina, istražila Kalapoš u svom radu *Primjer supkulture mladih u Zagrebu: Martićevci 60-ih i 70-ih godina XX. Stoljeća u Zagrebu* (Kalapoš, 1996). *Martićevci* su bili skupina mladića okupljenih u Martićevoj ulici te su se prema njoj i nazvali. Teritorijalno okupljanje je jedan od temeljnih načina udruživanja u najrazličitijim kulturama, kako gradskim tako i seoskim (Kalapoš, 1996). *Martićevci* kao i ostale kvartovske škvadre su dakle predstavljali supkulturu štemera čije su osnovne karakteristike bile delinkventno ponašanje u vidu obijanja kioska, brze vožnje na motorima te obračuni i tučnjave sa pripadnicima drugih kvartovskih skupina zbog dokazivanja nadmoći nad drugom skupinom (ibid., 1996). U osamdesetim godinama je došlo do fragmentacije supkulturnih stilova, tako su hašomani postajali punkeri dok su se štemeri profilirali kao nogometni navijači. Ove podjele i „prijelazi“ dakako nisu bili tako crno-bijeli kao što bi se na prvi pogled moglo zaključiti. Naime, supkulture mladih predstavljaju fenomen kojem je, s obzirom na dinamičnost i uronjenost u svakodnevni život teško odrediti okvire i granice, stilovi se često miješaju i međusobno isprepliću stvarajući nove supkulturne stilove (Perasović, 2001). „Tako je već krajem sedamdesetih bilo jasno koliko je termin *hašomani* neprecizan jer pokriva široko područje identifikacije s glazbenim i drugim pokretima, ponekad opisujući prilično udaljene neformalne grupe mladih, ali uključene u zajednički nazivnik zbog etiketiranja društva ili još uvijek zajedničkih (ma koliko udaljenih) razlikovnih karakteristika spram šminker, štemera ili „*šutljive većine*“ (ibid., 2001, 157).

U osamdesetim godinama prošlog stoljeća dolazi do razvoja punk pokreta, navijačkog pokreta, te niza drugih supkulturnih pravaca uglavnom vezanih uz glazbu. Punkeri nastaju još sedamdesetih godina kada je i punk glazba bila na vrhuncu. Naime u većini rock enciklopedija punk završava s krajem sedamdesetih, svega dvije do tri godine nakon što je (1976.) započeo. No ono što je zanimljivo za istraživanje punka kao supkulturnog pokreta je identifikacijski val s punkom koji nastaje kasnije, kada je kritika punk otpisala (Perasović,2001). Punkeri su postali zanimljivi javnosti i istraživačima ponajprije zbog svog izgleda. Oni su naime svoj bunt, pobunu protiv vlasti i establišmenta izražavali i svojim izgledom (irokeze, poderane jakne, stari sakoi, pseće ogrlice oko vrata, lanci, ziherice po odjeći ili probodene kroz uho itd.) Hebdige je

njihov izgled u svojoj knjizi *Subculture: The Meaning of Style* okarakterizirao kao simboličke forme otpora (Hebdige, 1976). Neki su punkeri tako na primjer nosili kukasti križ koji je namjerno odvojen od pojma nacizma kojeg inače označava (Hebdige, 1976). Punk se u Hrvatskoj događao simultano kada i u svijetu, nije kasnio niti ga je imitirao. Također je zanimljivo primijetiti kako su se unutar domaće scene pojavili punkeri koji su pohodili nogometne utakmice kao i navijači koji su išli na koncerte punk bendova što ide u prilog prethodno spomenutoj tezi kako se supkulturni stilovi često međusobno miješaju i isprepliću (Perasović, 2001).

Osamdesete su između ostalog donijele „urbanizaciju" nogometnih navijača i sve otvoreniju i raznovrsniju interakciju između pojedinih rock-supkulturnih scena i navijačkog stila u nastajanju (Perasović, 2001). Stvaranjem svijesti o sebi kao navijačima počeli su izgrađivati svoj vlastiti supkulturni stil. Stvara se navijački jezik i svijet, koji preuzima mnoge elemente koji su bili klasični za rockerske i srodne supkulturne identitete (ibid., 2001). Neki od tih elemenata su: svijest o pripadništvu širem nogometnom plemenu, pisanje grafita auto-lak sprejom, uporaba engleskog jezika (transparenti na engleskom jeziku), eksperimentiranje s drogom itd. (Perasović, 2001). Nastajanje supkulturnog stila nogometnog huligana, kojemu je sportski stadion primaran ali ne i jedini prostor identiteta je proces koji je bio dovršen do sredine osamdesetih. Domaća istraživanja su također pokazala da socioekonomski status aktera ne strši u smjeru klasnog determinizma kao u slučaju većine studija britanske sociologije o ovom fenomenu. Navijači dakle nisu nužno pripadnici radničke klase nego dolaze iz svih društvenih slojeva (Perasović i Bartoluci, 2002). Navijači su kao supkulturni fenomen posebno zanimljivi jer ih se u javnosti najčešće percipira kroz prizmu rizičnih ponašanja kao što su fizičko nasilje, agresija, vandalizam itd. Također, navijačka supkultura za razliku od ostalih nije „sakrivena" od očiju javnosti s obzirom na činjenicu da se većina navijačkih aktivnosti odigrava na stadionima. Zbog globalne popularnosti nogometa, navijačka supkultura je prisutna diljem svijeta.

Početak devedesetih godina je obilježen ratom koji nije zaobišao ni supkulturnu scenu. Najveći dio scene se priključio obrani, jedan dio je otišao u inozemstvo, mali dio je pokušao djelovati pomirbeno i protiv rata a dobar dio je nastavio živjeti (koliko je to bilo moguće) u skladu sa svojim supkulturnim preferencijama (Perasović, 2001). Smirivanjem ratnih događanja stvara se techno tj. Rave supkultura. Njenu okosnicu čini elektronska glazba i DJ te party kao središnje okupljanje poklonika ove vrste glazbe. Temelj rave kulture čine glazba, ples i vrlo često droga (Krnić, 2013). Studije s kraja devedesetih su pokazale kako od 68 do 76 posto posjetitelja

klubova sa elektronskom glazbom u Britaniji uzima ecstasy (Krnić, 2013). Rave scena je mnogim istraživačima bila zanimljiva zbog specifične solidarnosti među pripadnicima, kao i etosu mir, ljubav, jedinstvo, poštovanje koji se mogu pronaći u takvom tipu zajednice iako su mnogi te aspekte grupnog identiteta pripisivali farmakološkim efektima ecstasyja[4] (Krnić, 2013). Ecstasy potiče otpuštanje veće količine serotonina i dopamina u mozgu nego što je to uobičajeno te samim time direktno utječe na raspoloženje i stanje svijesti koje mnogi korisnici opisuju kao izrazito ugodan, ponekad euforičan osjećaj praćen povećanom empatijom i snažnom povezanošću sa drugima (ibid., 2013).

Od kraja sedamdesetih do kraja devedesetih u Hrvatskoj je nastalo i barem u nekoj mjeri ostalo petnaestak supkulturnih stilova (Perasović, 2001). U današnje vrijeme ti stilovi i određenja su međusobno isprepleteni.

[4] Sintetička droga MDMA popularno nazvana ecstasy prevladava kao zaštitni znak rave-kulture (Krnić, 2013).

### 2.2. Adolescencija kao životno razdoblje

Određenja samog termina adolescencije se u različitim izvorima različito definiraju. Ule (1987:19), prema Đuranović, tvrdi da je adolescencija individualno specifičan proces psihofizičkog i socijalnog formiranja ličnosti, u kojemu se pojedinac osposobljava za normalno obavljanje svojih spolnih, radnih i kulturno specifičnih uloga (Đuranović, 2014). Ilišin (1999) ju, prema Đuranović, definira kao doba obilježeno izmjeničnim konformizmom i ekstremizmom u ponašanju, te manifestiranjem i vjernosti i pobune, jer upravo u tom životnom razdoblju čovjek najintenzivnije reagira na različite utjecaje iz okoline. Stoga je doba adolescencije izrazito obilježeno i potrebom za identifikacijom, tj. Traganjem za ljudima koji mogu poslužiti kao uzor (Đuranović, 2014).

Lacković-Grgin navodi kako je adolescencija doba bure i stresa kojeg obilježavaju kontradiktorne težnje, turbulencija i emocionalna ambivalencija koja se ogleda u smjenama oduševljenja i razočaranja, euforije i depresivnosti (Lacković-Grgin, 2006). Međutim, također navodi kako je u drugoj polovici dvadesetog stoljeća empirijskom građom prikupljenom u longitudinalnim istraživanjima došlo do opadanja dominacije shvaćanja da je adolescencija doba „bure i stresa“ tj. Da se ne može generalno tvrditi da je doba „bure i stresa“ (Lacković-Grgin, 2006). Albert Bandura (1964), prema Pavićević, smatra da je pretpostavka o burnoj adolescenciji pretjerana (Pavićević, 2015). On smatra da društvo etiketira mladež i očekuje od njih da budu buntovni, nepredvidivi, neuredni i divlji. Ta slika se medijski reprezentira i stvara kulturna očekivanja koja onda usmjeravaju adolescente prema ulozi buntovnika (ibid, 2015).

Tijekom srednje i kasne adolescencije formiraju se prva prava prijateljstva. Kriterij nisu više vanjski izgleda i popularnost neke osobe, nego njezine karakterne crte i slični interesi (Đuranović, 2014,120). Ovo je bitno jer je jedan od većih izazova u adolescentskom razdoblju upravo izgradnja vlastita identiteta koja se velikim dijelom odvija kroz socijalizaciju sa vršnjacima. Pri traženju i utvrđivanju osobnog identiteta značajnu ulogu imaju vršnjačke grupe (Pollard, 1985; Cullingford i Morrison, 1997; Tanti i sur., 2011., prema Đuranović, 2014, 121). Znanstvena istraživanja potvrđuju da jaka grupna identifikacija pomaže adolescentima prilikom formiranja identiteta, izgradnje samopoštovanja kao i pri razvoju sposobnosti da se uspješno nose s razvojnim problemima tijekom adolescencije (Palmonari i sur., 1990., prema Tanti i sur., 2011., prema Đuranović, 121). „Grupe razvijaju svoje vlastite oblike ponašanja, usvajaju norme koje obvezuju sve članove grupe. U grupi se adolescenti osjećaju jačima, kompenziraju svoju nesigurnost i još neizgrađenu ličnost“ (Maleš, 1995:33, prema Đuranović, 2014, 121). Ovdje

do izražaja dolaze supkulturne grupe ml adih koje adolescentima pružaju taj osjećaj identifikacije i pripadnosti kojem teže.

Steinberg (1996), prema Car, smatra da današnji tinejdžeri provode puno više vremena u isključivom društvu svojih vršnjaka nego što su to činili njihovi roditelji. Stoga njihovu socijalizaciju puno više oblikuju vršnjaci nego odrasli (Car, 2013, 288). Car smatra da vršnjačka skupina počinje zauzimat mjesto koje je ranije imala obitelj, dakle mjesto najvažnijeg socijalnog fokusa (ibid., 2013, 288). Adolescent dakle separacijom od roditelja potvrdu i podršku vlastitog ponašanja počinje tražiti u socijalizacijskom okviru vršnjačkih interakcija (Livazović, 2012). S ovim stavovima se slaže i Đuranović (2014) koja navodi kako se tijekom adolescencije događa prijelaz iz osnovne u srednju školu, ali i iz srednje škole na fakultet ili posao. Ona smatra kako sve te nove socijalne situacije značajno utječu na razvoj socijalne kompetencije i socijalnog identiteta mladih (Đuranović,2014,120). Vršnjački odnosi postaju sve važniji. Veliki broj srednjoškolaca navodi upravo vršnjačke odnose kao preferirani izvor podrške (Dapp i Cain, 2012., prema Đuranović, 120). Utjecaj vršnjaka je sastavni dio socijalizacije. Njega treba razlikovati od vršnjačkog pritiska gdje se od pojedinca očekuje da se ponaša na određeni način bez obzira je li to ponašanje u skladu s njegovim osobnim stavovima i željama. Brown (2004) je, prema Forko i Lotar, vršnjački pritisak definirao kao direktno izražavanje napora članova grupe da propišu određene stavove ili aktivnosti, odnosno ograničavaju drugačije stavove ili aktivnosti koje su grupi neprihvatljive (Forko i Lotar, 2012).

Određeni broj adolescenata se nekritično stapa s grupom kako ne bi bili izopćeni iz društva. Često rade ono što se do njih traži makar se to protivilo njihovim stavovima. „Nesigurne i povodljive adolescente vršnjaci lako navode na različite oblike različite oblike rizičnog i neprimjerenog socijalnog ponašanja, kao što su: bježanje s nastave, uništavanje tuđe imovine, sudjelovanje u fizičkim obračunima, krađa, laganje, konzumiranje alkohola, duhana i droga, kockanje i slično“ (Đuranović, 2014, 122). Steinberg i Monahan (2007), prema Forko i Lotar, podložnost vršnjačkom pritisku do kojeg dolazi tijekom adolescencije objašnjavaju upravo gore navedenom važnošću uloge koju ima vršnjačka skupina u definiranju socijalnog konteksta tijekom rane i srednje adolescencije (Forko i Lotar, 2012, 36). Bitno je napomenuti da pritisak vršnjaka može biti i podrška i ohrabrenje adolescentima u razvoju njihovih mogućnosti i snaga. U skladu s tim razmišljanjem, za uspostavljanje poželjnih ponašanja ne treba težiti da se adolescente liši utjecaja vršnjaka već da se maksimalizira njihov pozitivan učinak.

Isto tako adolescencija je i doba kada se javljaju emocije vezane za spolnost i ljubav. To je doba prvih ljubavi koje su vrlo važne jer se mladi prvi puta moraju nositi kao pripadnici određenog

spola te na taj način učvršćuju svoju spolno specifičnu ulogu i vlastiti spolni identitet (Hodžić i sur., 2003., prema Đuranović, 120).

Suvremeni adolescenti odrastaju uz supkultura, kabelsku televiziju, globalizaciju, porast konzumerizma itd. te ih ta zajednička iskustva oblikuju kao generaciju koja ima specifične karakteristike i stilove života koji predstavljaju poseban pedagoški izazov roditeljima i nastavnicima (Car, 2013, 285).

### 2.3. Rizična ponašanja mladih

Rizična ponašanja su specifičan i kompleksan pojam koji nije lako definirati i klasificirati. Stručnjaci različitih znanstvenih područja pokušavaju doći do odgovora zašto neka djeca i mladi koji su izloženi rizičnim činiteljima ne usvajaju rizično ponašanje, za razliku od drugih koji se nalaze u istim ili sličnim okolnostima te im podliježu. Kao sinonimi rabe se još i termini poput: smetnje ponašanja, poremećaji u ponašanju, društveno neprihvatljivo ponašanje, asocijalno ponašanje, devijantno ponašanje, abnormalno ponašanje, delinkventno ponašanje, djeca s teškoćama u ponašanju, odgojna zapuštenost, prijestupničko ponašanje i sl. (Đuranović, 2014,122). Bouillet i Uzelac su rizična ponašanja definirali kao termin kojim se opisuju djeca i mladi suočeni s mnogobrojnim problemima koji prijete njihovu pozitivnom razvoju i uspješnoj prilagodbi društvu u kojem žive (Bouillet i Uzelac, 2007). Šlehan, Mihić i Ricijaš (2008) su rizična ponašanja mladih opisali na sličan način, dakle kao pojavu određenu opasnostima ili negativnim ishodima u smislu zdravlja, te psihosocijalnog i kognitivnog funkcioniranja u odrasloj dobi (Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008). Jedna od najuobičajenijih socijalno pedagoških podjela rizičnih ponašanja djece i mladih je ona na:

1. eksternalizirane ili pretežito aktivne poremećaje u ponašanju kao što su prkos, laganje, hiperaktivnost, neposlušnost , bježanje od kuće, agresivnost, destruktivnost, delinkvencija itd.

2. internalizirane ili pretežito pasivne poremećaje u ponašanju koji su usmjereni prema sebi kao npr. Plašljivost, povučenost, nemarnost itd. (Bouillet i Uzelac, 2007).

Najčešći rizični čimbenici u razvoju poremećaja u ponašanju i drugih rizičnih ponašanja djece i mladeži su: biološki čimbenici rizika, individualni i vršnjački čimbenici rizika, rizični čimbenici povezani sa školom, rizični čimbenici u obitelji i rizični čimbenici u zajednici (Bašić, 2000., prema Đuranović, 2014). Jessor (1991., prema Vezina i sur, 2011., prema Đuranović, 2014) smatra da je rizično ponašanje svako ono koje može ugroziti fizičko i psihosocijalno zdravlje i razvoj adolescenata, a to je konzumiranje štetnih tvari, rizično seksualno ponašanje, antisocijalno ponašanje i delinkvencija (Đuranović, 2014, 123).

Poremećaji u ponašanju adolescenata su velik problem današnjeg društva stoga ne čudi što postoji velik broj istraživanja na tu temu. Analizom prijašnjih istraživanja o rizičnim ponašanjima dolazi se do zaključka o visokoj pojavnosti takvih ponašanja među adolescentskom populacijom (Đuranović, 2014; Zloković i Vrcelj, 2010; Livazović, 2012; Šakić, Franc i Vlačić 2002; Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008). Kao jedno od češće manifestiranih rizičnih ponašanja adolescenata se pokazuje konzumiranje alkohola (Đuranović,2014). Neka

od ostalih rizičnih ponašanja koje autorica identificirala u svom istraživanju su: socijalna agresivnost učenika, bježanje s nastave, verbalna agresivnost, skitnja, rizična ponašanja na internetu, prkos, povodljivost, pušenje, kockanje, fizička agresivnost, uništavanje školske imovine, konzumiranje droga, krađa, kockanje na internetu, rizična seksualna ponašanja (ibid., 2014, 126). Slične rezultate su dobili Šakić, Franc i Vlačić (2002) u svom istraživanju. Oni su konzumaciju alkohola svrstali u blaža antisocijalna ponašanja tj. Grupirali su ih u faktor devijantnosti sa ostalim ponašanjima poput markiranja, udaljenosti/isključenosti iz škole, udaranja ili prijetnje drugom učeniku itd. (Šakić, Franc i Vlačić, 2002). Rezultati su pokazali kako je 77,6% ispitanih adolescenata iskazalo neko od navedenih ponašanja barem jednom u godinu dana. Autori smatraju da se ta ponašanja mogu pripisati supkulturnom stilu mladih iako tu tvrdnju ne obrazlažu eksplicitnije, niti potkrepljuju nekim drugim izvorima (ibid, 2002). S obzirom na spol rezultati većine istraživanja iskazuju veću pojavnost rizičnih ponašanja kod dječaka nego kod djevojčica (Livazović,2012; Šakić, Franc i Mlačić, 2002; Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008). Livazović (2012) je u sklopu svog istraživanja o relativnom doprinosu uloge medija u objašnjenju rizičnih ponašanja adolescenata došao do rezultata da su s obzirom na spol, eksternalizirani oblici ponašanja češći u dječaka, dok su internalizirani oblici ponašanja učestaliji kod djevojčica. Mladići su skloniji rizičnom seksualnom ponašanju, te su značajno agresivniji, dok su djevojke sklonije nezadovoljstvu tjelesnim izgledom, osjećaju veći strah od okoline, ovisnije su o medijima, ali i češće manifestiraju poremećaje u prehrani (Livazović, 2012). Šlehan, Mihić i Ricijaš između ostaloga navode kako su istraživanja pokazala da dječaci ranije iskazuju rizična ponašanja od djevojčica (Stevens i Griffin, 2007, prema Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008). Dječaci su isto tako dvostruko češće skloniji iskazivanju delinkventnog ponašanja od osoba ženskog spola te su skloniji konzumiranju alkohola, antisocijalnom ponašanju, kockanju te nasilničkom ponašanju (Fagan i suradnici, 2007; Scales,1999, prema Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008). Istraživanja su također pokazala povezanost rizičnih ponašanja i lošeg uspjeha u školi i otuđenosti od škole (Šakić, Franc i Vlačić, 2002; Livazović, 2012). S obzirom na materijalne prilike uočljivo je da u pravilu i adolescenti dobrih/odličnih primanja iskazuju podjednaku sklonost analiziranim tipovima ponašanja kao i adolescenti loših materijalnih prilika, ujedno veću od adolescenata srednjeg materijalnog statusa. Što se tiče veličine gradova vidljivo je da su svi tipovi analiziranih ponašanja najmanje zastupljeni u srednjim i manjim gradovima Hrvatske, a najviše u Zagrebu i ostalim velikim gradovima (Šakić, Franc i Mlačić, 2002). Zloković i Vrcelj (2010) su u svom istraživanju ispitale percepciju nastavnika i odgajatelja o aktualnim pedagoškim problemima djece i mladih, rizičnim oblicima ponašanja, incidenciji te intenzitetu. Velik broj ispitanika na prvom mjestu

rizičnih ponašanja ističe problem rane seksualne aktivnosti i preuranjenog seksualiziranog ponašanja maloljetnika. Nastavnici i odgajatelji također uočavaju problem konzumiranja alkohola i droga kao pojave s tendencijom daljnjeg porasta (Zloković i Vrcelj, 2010). Ispitanici između ostalog upozoravaju na problem nezainteresiranosti djece i mladih za školu što nerijetko rezultira duljim ili trajnim napuštanjem daljnjeg školovanja (ibid., 2010).

Što se tiče preventivnih i zaštitnih čimbenika od rizičnih ponašanja kvalitetni obiteljski, vršnjački i školski odnosi negativno su povezani s rizičnim ponašanjima. Zadovoljstvo vršnjačkim odnosima pokazuje se kao važniji prediktor od obiteljskih odnosa. Opadanjem zadovoljstva kvalitetom odnosa s vršnjacima, raste učestalost i sklonost rizičnim ponašanjima (Livazović, 2012). Ovi rezultati ne trebaju čuditi ukoliko se uzme u obzir već navedena potreba adolescenata za pripadnošću vršnjačkoj skupini. Dakako to ne znači da se treba zanemariti utjecaj obiteljskog okruženja, adolescenti koji imaju kvalitetan i brižan odnos s roditeljima manje će biti skloni vršnjačkim grupama koje manifestiraju rizično socijalno ponašanje, a roditeljsko praćenje i nadzor pouzdani su zaštitni čimbenici (Anderson i Hughes, 2009, prema Đuranović, 2014). Dakle adekvatna supervizija i discipliniranje za uključivanje u rizična ponašanja su zaštitni čimbenik u obiteljskom okruženju (Amato i Fowler, 2002; Aquilino i Supple, 2001; Harachi, 2000; Sayger, 1996, prema Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008).

# III. METODOLOGIJA EMPIRIJSKOG ISTRAŽIVANJA

## 3.1. Cilj i problemi istraživanja

Ovaj rad se bavi istraživanjem eventualne povezanosti između supkulturne pripadnosti i eksternaliziranih rizičnih stilova ponašanja kod srednjoškolske populacije adolescenata. Cilj rada je ispitivanje eksternaliziranih rizičnih ponašanja s obzirom na supkulturnu pripadnost, dob, spol, školski uspjeh, kao i na moguću povezanost spomenutih stilova ponašanja s odnosom u obitelji, vršnjacima, odnosom prema školi.

Nezavisne varijable odnose se na sociodemografska obilježja ispitanika, a to su dob, spol, naobrazba roditelja, cjelovitost obitelji i školski uspjeh. Zavisne varijable odnose se procjenu stavova o supkulturi, procjenu vlastitih ponašanja, procjenu odnosa u obitelji, odnosa s vršnjacima te odnosa prema školi.

## 3.2. Hipoteze

Oblikovane su slijedeće hipoteze:

**H1:** Očekuju se statistički značajne razlike u eksternaliziranim rizičnim ponašanjima s obzirom na sociodemografska obilježja.

**H2:** Očekuje se povezanost između supkulturne pripadnosti i eksternaliziranih rizičnih ponašanja.

**H3:** Javlja se povezanost između eksternaliziranih rizičnih stilova ponašanja i odnosa u obitelji, odnosa prema školi i odnosa s vršnjacima.

## 3.3. Instrument

Za provedbu istraživanja korišten je posebno izrađen anketni upitnik koji sadrži ukupno 42 pitanja podijeljenih u 4 dijela. Prvih 8 pitanja odnose na sociodemografske podatke: dob, spol naobrazba roditelja, radni status roditelja, cjelovitost obitelji, vrsta škole, razred te školski uspjeh u prošloj godini. Drugi dio upitnika odnosi se na pitanja o stilovima ponašanja mladih. Likertovom skalom ( 1- u potpunosti se ne slažem, 2- ne slažem se, 3- nemam mišljenje, 4- slažem se, 5- u potpunosti se slažem) učenici se ispituju o supkulturnoj pripadnosti i što za njih supkulture predstavljaju a ukupni broj pitanja je 5. Treći dio upitnika sačinjavaju pitanja o eksternaliziranim rizičnim ponašanjima u kojem se učenici Likertovom skalom ispituju o čestoti određenih ponašanja, ukupni broj pitanja je 11. Četvrti dio upitnika ispitivao je odnose

sa vršnjacima, odnose u obitelji i odnos prema školi, također Likertovom skalom. Odnosi sa vršnjacima sadržavaju 6 tvrdnji kao i odnosi u obitelji i odnosi prema školi.

### 3.4. Ispitanici

Istraživanje je provedeno na uzorku od 133 učenika u dobi između 15 i 19 godina, i to prvih, drugih, treći i četvrtih razreda srednjih škola. Istraživanje je provedeno u tri srednje škole u Osijeku – Matematičkoj gimnaziji, Školi primijenjene umjetnosti i dizajna i Elektrotehničkoj i prometnoj školi. U gimnaziji su ispitani učenici jednog drugog i jednog četvrtog razreda, u umjetničkoj školi jedan prvi razred i jedan četvrti, te u Elektrotehničkoj i prometnoj školi završni razred iz trogodišnjeg smjera i završni razred iz četverogodišnjeg smjera. Od ukupnog broja učenika ispitano je 69 mladića (51,9%) i 64 djevojke (48,1%).

### 3.5. Postupak

Ispitivanje u tri navedene škole provedeno je u prvom polugodištu školske godine 2016./2017. Nakon službene najave o istraživanju u školama odabrani su razredi u dogovoru s pedagoginjama. Ispitivanje je provedeno na početku ili na kraju sata. Ravnatelji škola, članovi stručne službe, nastavnici i učenici bili su otvoreni i spremni na sudjelovanje u istraživanju. Podatci dobiveni ispunjavanjem anketnih upitnika uneseni su i obrađeni u statističkom programu za računalnu obradu podataka (SPSS) postupcima deskriptivne i diferencijalne statistike uz primjenu T-testa za nezavisne uzorke te korelacijske analize.

# IV. REZULTATI ISTRAŽIVANJA

## 4.1. Sociodemografski podatci

Istraživanje je provedeno na ukupno 133 učenika u četiri srednje škole. Od toga je ispitano 69 mladića (51,9%) i 64 djevojke (48,1%). Ispitivani su učenici prvih, drugih, trećih i četvrtih razreda i to drugi i četvrti razred gimnazije (45 učenika; 33,8%), završni razred strukovne trogodišnje škole (16 učenika, 12%), završni razred strukovne četverogodišnje škole (22 učenika, 16,5%) i prvi i četvrti razred umjetničke škole (50 učenika, 37,6%). Najviše je učenika u dobi od 18 godina (45,1%). Navedeni podatci su vidljivi u tablicama 1, 2, 3 i 4.

**Tablica 1 Broj ispitanika prema dobi**

| Dob | N | % |
|---|---|---|
| **15** | 30 | 22,6 |
| **16** | 14 | 10,5 |
| **17** | 25 | 18,8 |
| **18** | 60 | 45,1 |
| **Stariji od 18** | 4 | 3,0 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 2 Broj ispitanika prema spolu**

| Spol | N | % |
|---|---|---|
| **Muški** | 69 | 51,9 |
| **Ženski** | 64 | 48,1 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 3 Broj ispitanika po školama**

| Vrsta škole | N | % |
|---|---|---|
| **Gimnazija** | 45 | 33,8 |
| **Strukovna trogodišnja** | 16 | 12,0 |
| **Strukovna četverogodišnja** | 22 | 16,5 |
| **Umjetnička** | 50 | 37,6 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

Kada se radi o školskom uspjehu, u ovom istraživanju on se odnosio na postignuti školski uspjeh prethodne školske godine, a rezultati su sljedeći – najveći broj učenika prošao je s vrlo dobrim uspjehom i to 52,6%. Što se tiče naobrazbe roditelja, najviše je onih sa srednjom stručnom spremom (64,7% očevi i 52,6% majke). Što se tiče radnog statusa roditelja, najviše ih je u stalnom radnom odnosu (73,7% očevi i 63,2% majke). Najveći broj učenika živi sa oba roditelja (79,7%). Podatci su prikazani u tablicama 4, 5, 6, 7, 8 i 9.

**Tablica 4 Školski uspjeh na kraju prethodne školske godine**

| Školski uspjeh | N | % |
|---|---|---|
| **Dovoljan** | 1 | 0,8 |
| **Dobar** | 34 | 25,6 |
| **Vrlo dobar** | 70 | 52,6 |
| **Odličan** | 28 | 21,1 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 5 Naobrazba oca**

| Naobrazba oca | N | % |
|---|---|---|
| **NKV** | 1 | 0,8 |
| **KV** | 4 | 3,0 |
| **SSS** | 86 | 64,7 |
| **VŠS** | 11 | 8,3 |
| **VSS** | 30 | 22,6 |
| **Nema odgovora** | 1 | 0,8 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 6 Naobrazba majke**

| Naobrazba majke | N | % |
|---|---|---|
| **NKV** | 2 | 1,5 |
| **KV** | 5 | 3,8 |
| **SSS** | 70 | 52,6 |
| **VŠS** | 13 | 9,8 |
| **VSS** | 42 | 31,6 |
| **Nema odgovora** | 1 | 0,8 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 7 Radni status oca**

| Radni status oca | N | % |
|---|---|---|
| **U stalnom je radnom odnosu** | 98 | 73,7 |
| **Zaposlen je ali ne prima plaću** | 2 | 1,5 |
| **Povremeno je zaposlen** | 10 | 7,5 |
| **Nezaposlen je** | 2 | 1,5 |
| **Umirovljenik je** | 17 | 12,8 |
| **Nema** | 4 | 3,0 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 8 Radni status majke**

| Radni status majke | N | % |
|---|---|---|
| **U stalnom je radnom odnosu** | 84 | 63,2 |
| **Povremeno je zaposlena** | 18 | 13,5 |
| **Nezaposlena je** | 27 | 20,3 |
| **Umirovljenica je** | 3 | 2,3 |
| **Nema odgovora** | 1 | 0,8 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 9 Cjelovitost obitelji**

| Živim sa | N | % |
|---|---|---|
| **Oba roditelja** | 106 | 79,7 |
| **Majka** | 20 | 15,0 |
| **Netko drugi** | 7 | 5,3 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

### 4.2. Deskriptivna statistika odabranih dimenzija ispitivanih varijabli

Na tvrdnju *Smatram se pripadnikom supkulture* većina učenika je odgovorila kako se ne smatra pripadnikom neke od različitih supkultura (51,9%) dok se njih 30% smatra pripadnikom neke supkulture (tablica 10). Većina se složila sa tvrdnjom da *Supkulture predstavljaju izražavanje stava* (59,4%). Isti je slučaj i kod tvrdnje *Supkulture predstavljaju druženje sa istomišljenicima* gdje je najveći broj učenika (65,4%) procijenio kako se slaže ili se u potpunosti slaže (tablica 11). Većina se nije složila sa tvrdnjom *Supkulture predstavljaju odvajanje od ostatka društva* (46,6%) dok za tvrdnju *Supkulture predstavljaju borbu protiv dominantnih struktura* većinom procjenjuju kako nemaju mišljenje (56,4%).

**Tablica 10 Supkulturna pripadnost**

| **Smatram se pripadnikom supkulture** | N | % |
|---|---|---|
| U potpunosti se ne slažem | 60 | 45,1 |
| Ne slažem se | 9 | 6,8 |
| Nemam mišljenje | 24 | 18,0 |
| Slažem se | 24 | 18,0 |
| U potpunosti se slažem | 16 | 12,0 |
| Ukupno | 133 | 100,0 |

**Tablica 11 Supkulture kao način druženja sa istomišljenicima**

| **Supkulture predstavljaju druženje sa istomišljenicima** | **N** | **%** |
|---|---|---|
| **U potpunosti se ne slažem** | 4 | 3,0 |
| **Ne slažem se** | 6 | 4,5 |
| **Nemam mišljenje** | 36 | 27,1 |
| **Slažem se** | 61 | 45,9 |
| **U potpunosti se slažem** | 26 | 19,5 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

Kada se radi o rizičnim ponašanjima učenika, rezultati su raznovrsni. Najveći broj učenika (57,1%) nikada ne konzumira cigarete, tj. Nije aktivni pušač, dok njih 24,1% puši često ili uvijek tj. Svakodnevno (tablica 12). 76,7% nikada ne konzumiraju psihoaktivne tvari (marihuana, speed, ecstasy i sl.) dok ih 10,6% to čini često ili uvijek (tablica 13). Ostala rizična ponašanja su slabo zastupljena (verbalno sukobljavanje s osobama od autoriteta, fizičko nasilje za rješavanje problema, neopravdano izostajanje iz škole, krađa, namjerno uništavanje stvari i imovine, kockanje i klađenje te seksualni odnosi bez zaštite i pod utjecajem opijata). Kada je riječ o konzumiranju alkohola, 21% učenika je procijenilo kako konzumiraju alkohol često ili uvijek (tablica 14).

**Tablica 12 Pušenje cigareta**

| Pušim cigarete | N | % |
|---|---|---|
| **Nikad** | 76 | 57,1 |
| **Rijetko** | 12 | 9,0 |
| **Ponekad** | 13 | 9,8 |
| **Često** | 13 | 9,8 |
| **Uvijek** | 19 | 14,3 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 13 Konzumacija psihoaktivnih tvari (marihuana, speed, ecstasy i sl.)**

| Konzumiram psihoaktivne tvari | N | % |
|---|---|---|
| **Nikad** | 102 | 76,7 |
| **Rijetko** | 10 | 7,5 |
| **Ponekad** | 7 | 5,3 |
| **Često** | 5 | 3,8 |
| **Uvijek** | 9 | 6,8 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 14 Konzumacija alkoholnih pića**

| Konzumiram alkoholna pića | N | % |
|---|---|---|
| **Nikad** | 21 | 15,8 |
| **Rijetko** | 36 | 27,1 |
| **Ponekad** | 48 | 36,1 |
| **Često** | 18 | 13,5 |
| **Uvijek** | 10 | 7,5 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

Što se tiče odnosa s vršnjacima većina učenika ocjenjuje kako su zadovoljni svojim prijateljima (88,7%) te kako ih prijatelji podržavaju (85,7%). Vršnjački pritisak je slabo zastupljen (5,3%), kao i zadirkivanje i ismijavanje od strane vršnjaka (8,3%). Iako veliki postotak učenika (75,9%) razgovara sa prijateljima o svojim problemima odgovori na tvrdnju *Prijateljima povjeravam stvari koje nikom drugom ne bih rekao/la* su raznolikiji te su prikazani u tablici 15.

**Tablica 15 Procjena povjeravanja vršnjacima**

| Prijateljima povjeravam stvari koje nikom drugom ne bih rekao/la | N | % |
|---|---|---|
| **U potpunosti se ne slažem** | 14 | 10,5 |
| **Ne slažem se** | 19 | 14,3 |
| **Nemam mišljenje** | 23 | 17,3 |
| **Slažem se** | 38 | 28,6 |
| **U potpunosti se slažem** | 39 | 29,3 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

Pitanja koja se odnose na odnose u obitelji učenici su odgovarali uglavnom podjednako. Većina ispitanika smatra kako se članovi njihove obitelji dobro slažu (74,5%) te kako im je obitelj izvor podrške i pomoći (79,7%). 43,6% učenika ne smatra da se druge obitelji slažu bolje od njihove no znakovito je kako ih 44% nema mišljenje o toj tvrdnji. Iako većina učenika smatra kako roditelji imaju razumijevanja za njihove osjećaje (71,4%) i kako ih roditelji podržavaju u donošenju vlastitih odluka (74,4%) ipak ih se 18% sukobljava s roditeljima što je prikazano u tablici 16.

**Tablica 16 Sukobljavanje s roditeljima**

| Sukobljavam se s roditeljima | N | % |
|---|---|---|
| **U potpunosti se ne slažem** | 49 | 36,8 |
| **Ne slažem se** | 36 | 27,1 |
| **Nemam mišljenje** | 23 | 17,3 |
| **Slažem se** | 20 | 15,0 |
| **U potpunosti se slažem** | 4 | 3,0 |
| **Nema odgovora** | 1 | 0,8 |
| **Total** | 133 | 100,0 |

Odnos prema školi ocijenjen je raznoliko. Većina učenika (63,2%) je sretna u svojim školama te slijede pravila koja postoje u njihovim školama (66,9%). Isto tako škola im ne predstavlja veliki problem (63,1%) i važno im je kakve ocjene imaju u školi (71,4%). No, s druge strane, 55,7% učenika tvrdi kako im je u školi dosadno (tablica 17) a njih 41,4% smatra da su predmeti koje imaju u školi gubitak vremena (tablica 18).

**Tablica 17 Dosada u školi**

| U školi mi je dosadno | N | % |
|---|---|---|
| **U potpunosti se ne slažem** | 6 | 4,5 |
| **Ne slažem se** | 18 | 13,5 |
| **Nemam mišljenje** | 35 | 26,3 |
| **Slažem se** | 32 | 24,1 |
| **U potpunosti se slažem** | 42 | 31,6 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

**Tablica 18 Školski predmeti**

| Mislim da su predmeti koje imam u školi gubitak vremena | N | % |
|---|---|---|
| **U potpunosti se ne slažem** | 14 | 10,5 |
| **Ne slažem se** | 31 | 23,3 |
| **Nemam mišljenje** | 33 | 24,8 |
| **Slažem se** | 30 | 22,6 |
| **U potpunosti se slažem** | 25 | 18,8 |
| **Ukupno** | 133 | 100,0 |

### 4.3. Rezultati t-testa za nezavisne i zavisne uzorke

#### 4.3.1. Rezultati t-testa s obzirom na spol ispitanika

Prije provedbe analize t-testom, tvrdnje Likertovih skala zbrojene su u svrhu dobivanja novih varijabli. Dobivene su sljedeće varijable: stavovi o supkulturi; rizična ponašanja; pozitivni odnosi s vršnjacima; negativni odnosi s vršnjacima; odnosi u obitelji te posljednja varijabla odnos prema školi.

S ciljem analize značajnosti razlika između ispitanika s obzirom na spol, provedena je analiza t-testom za nezavisne uzorke na odabranim zbrojenim varijablama stav o supkulturi, rizičnim ponašanjima, odnosi s vršnjacima, odnosi u obitelji i odnosom prema školi. Što se tiče stavova o supkulturi statistički značajna razlika ($p<0,05$) s obzirom na spol je jedino utvrđena za tvrdnju *Supkulture predstavljaju odvajanje od ostatka društva* gdje je taj stav prisutniji kod djevojaka (AS=2,79) nego kod mladića (AS=2,39). Kada je riječ o rizičnim ponašanjima statistički značajna razlika u korist mladića je utvrđena za korištenje fizičkog nasilja za rješavanje problema ($p<0,01$), kockanja i klađenja ($p<0,01$) te seksualnih odnosa bez zaštite i pod utjecajem opijata ($p<0,05$). Iako nije utvrđena statistički značajna razlika zanimljivo je da su određena rizična ponašanja prisutnija kod djevojaka nego kod mladića, pa tako djevojke (AS=2,26) više puše cigarete nego mladići (AS=2,04), djevojke (AS=2,76) češće konzumiraju alkohol nego mladići (AS=2,63). Također, djevojke (AS=1,43) nešto više neopravdano izostaju iz škole nego mladići (AS=1,42). Rezultati su prikazani u tablici 19. U varijabli pozitivni odnos s vršnjacima postoji statistički značajna razlika ($p<0,05$) gdje djevojke (AS=16,87) percipiraju svoje odnose pozitivnije nego mladići (AS=15,39). U skladu s time postoji i statistički značajna razlika ($p<0,05$) s obzirom na spol u varijabli negativni odnosi s vršnjacima gdje mladići (AS=3,85) češće doživljavaju pritisak ili neki oblik zadirkivanja i ismijavanja od prijatelja nego djevojke (AS=3,18). Rezultati su prikazani u tablici 20. Kada je riječ o odnosima u obitelji i odnosu prema školi nema statistički značajne razlike iako je, kao i kod određenih rizičnih ponašanja, zanimljivo da se djevojke (AS=2,39) više sukobljavaju s roditeljima nego mladići (AS=2,01).

**Tablica 19 T-test prema spolu s obzirom na rizična ponašanja**

| Varijabla | SPOL | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Pušim cigarete** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 2,04<br>2,26 | 1,44<br>1,61 | -0,83 |
| **Konzumiram alkoholna pića** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 2,63<br>2,76 | 1,15<br>1,09 | -0,65 |
| **Konzumiram psihoaktivne tvari marihuana speed ecstasy i sl.** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 1,62<br>1,50 | 1,26<br>1,09 | 0,60 |
| **Verbalno se sukobljavam s osobama od autoriteta** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 1,89<br>1,93 | 1,04<br>1,03 | -0,21 |
| **Koristim fizičko nasilje za rješavanje problema** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 1,68<br>1,31 | ,94<br>,63 | 2,64** |
| **Neopravdano izostajem iz škole** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 1,42<br>1,43 | ,75<br>,85 | -0,12 |
| **Kockam se i kladim** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 1,55<br>1,15 | ,93<br>,47 | 3,10** |
| **Imam seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 1,42<br>1,10 | 1,03<br>,40 | 2,31* |
| **Rizična ponašanja** | MUŠKO<br>ŽENSKO | 69<br>64 | 18,97<br>17,70 | 6,82<br>5,36 | 1,19 |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

**Tablica 20 T-test prema spolu s obzirom na negativne odnose s vršnjacima**

| Varijabla | SPOL | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Negativni odnosi s vršnjacima** | MUŠKO | 69 | 3,8551 | 1,75126 | 2,33* |
| | ŽENSKO | 64 | 3,1875 | 1,54175 | |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

### 4.3.2 Rezultati t-testa s obzirom na ostale sociodemografske varijable

Nakon analize rezultata t-testa za nezavisne uzorke s obzirom na spol, analizirani su podatci s obzirom na dob učenika, naobrazbu oca i majke, školski uspjeh u prošloj godini, razred, vrsti škole i cjelovitosti obitelji.

Varijabla dob učenika je rekodirana te su učenici razvrstani u 2 skupine, mlađe (15 i 16 godina) i starije (17, 18 i 19 godina). Kod t-testa prema spolu jedina statistički značajna razlika ($p<0,05$) koja se tiče stavova o supkulturi se odnosi na tvrdnju *Supkulture predstavljaju izražavanje stava* gdje se mlađi učenici (AS=3,86) više slažu s tom tvrdnjom nego stariji učenici (AS=3,44). Rezultati su prikazani u tablici 21. Zanimljivo je spomenuti da su se mlađi učenici (AS=2,63) više izražavali kao pripadnici neke supkulture nego stariji učenici (AS=2,35).

**Tablica 21 T-test prema dobi učenika**

| Varijabla | Dob | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Supkulture predstavljaju izražavanje stava** | Mlađi | 44 | 3,8636 | ,95457 | 2,25* |
| | Stariji | 89 | 3,4494 | 1,07673 | |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

Što se tiče rizičnih ponašanja i razlike u dobi utvrđena je statistički značajna razlika na varijablama *Konzumiram alkoholna pića* ($p<0,01$), *Konzumiram psihoaktivne tvari(marihuana, speed, ecstasy i sl.)* ($p<0,01$), *Neopravdano izostajem iz škole* ($p<0.05$), *Kockam se i kladim* ($p<0,001$) te *Imam seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata* ($p<0,001$) sve u korist starijih učenika. Rezultati su prikazani u tablici 22.

**Tablica 22 T-test prema dobi s obzirom na rizična ponašanja**

| Varijabla | Dob | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Konzumiram alkoholna pića** | Mlađi | 44 | 2,29 | 0,97 | -3,16** |
| | Stariji | 89 | 2,89 | 1,13 | |
| **Konzumiram psihoaktivne tvari marihuana speed ecstasy i sl.** | Mlađi | 44 | 1,22 | 0,64 | -2,91** |
| | Stariji | 89 | 1,73 | 1,34 | |
| **Neopravdano izostajem iz škole** | Mlađi | 44 | 1,25 | 0,61 | -2,04* |
| | Stariji | 89 | 1,51 | 0,86 | |
| **Kockam se i kladim** | Mlađi | 44 | 1,09 | 0,47 | -3,49*** |
| | Stariji | 89 | 1,49 | 0,85 | |
| **Imam seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata** | Mlađi | 44 | 1,00 | 0,00 | -3,96*** |
| | Stariji | 89 | 1,40 | 0,96 | |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

Kada je riječ o odnosima u obitelji jedina statistički značajna razlika ($p<0.05$) u odnosu na dob je u tvrdnji *Roditelji me podržavaju u donošenju vlastitih odluka* gdje stariji učenici (AS=4,23) više smatraju da ih roditelji podržavaju nego što smatraju mlađi učenici (AS=3,81). Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika u odnosima s vršnjacima i odnosom prema školi.

Varijabla školski uspjeh je rekodirana na način da su dobivene dvije skupine učenika (1 – nedovoljan, dovoljan i dobar i 2 – vrlo dobar i odličan školski uspjeh). Isti slučaj je sa varijablama naobrazba oca i naobrazba majke, gdje jednu skupinu čine roditelji NKV, KV i SSS stručne spreme, a drugu skupinu čine roditelji više i visoke stručne spreme. Radni odnos roditelja je rekodiran na način da su u jednoj skupini roditelji koji su u stalnom radnom odnosu a drugu skupinu čine roditelji koji su ili nezaposleni, povremeno zaposleni, u mirovini i sl. Cjelovitost obitelji je također rekodirana na cjelovita (učenici koji žive sa oba roditelja) i necjelovita (samo sa ocem, samo sa majkom ili s nekim drugim). Jedina varijabla koja je rekodirana na tri grupe je varijabla vrsta škole gdje „1“ označava gimnaziju, „2“označava strukovne škole, „3“ označava umjetničku školu.

Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika između uspjeha u školi i stavova o supkulturi, rizičnih ponašanja, pozitivnih odnosa s prijateljima, odnosa u obitelji i odnosa prema školi. Statistički značajna razlika ($p<0.05$) je utvrđena na varijabli negativni odnos s vršnjacima gdje učenici slabijeg školskog uspjeha (AS=4,14) više doživljavaju pritisak od strane vršnjaka te ih vršnjaci više zadirkuju ili ismijavaju nego učenike boljeg školskog uspjeha (AS=3,31). Iako na granici statističke značajnosti, bitno je napomenuti kako učenici slabijeg školskog uspjeha (AS=20,08) češće prakticiraju rizična ponašanja od učenika boljeg školskog uspjeha (AS=17,74). Rezultati su prikazani u tablici 23.

**Tablica 23 T-test prema školskom uspjehu**

| Varijabla | Školski uspjeh | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Rizična ponašanja** | Lošiji | 35 | 20,0857 | 8,17 | 1,94 |
| | Bolji | 98 | 17,7449 | 5,19 | |
| **Negativni odnosi s vršnjacima** | Lošiji | 35 | 4,1429 | 2,11 | 2,54* |
| | Bolji | 98 | 3,3163 | 1,44 | |

Bilješka: $p<0.05$*; $p<0.01$**; $p<0,001$***

Kada je riječ o naobrazbi oca rezultati su pokazali kako je ono statistički značajno jedino za varijable koje se tiču odnosa prema školi *U školi mi je dosadno* **(**p<0.05) gdje je učenicima čiji očevi imaju niži stupanj obrazovanja (AS=3,50) manje dosadno u školi nego učenicima čiji očevi imaju viši stupanj obrazovanja (AS=3,97) i *Sretan sam u ovoj školi* (p<0.05) gdje su učenici čiji očevi imaju niži stupanj obrazovanja (AS=3,78) sretniji u školi od učenika čiji očevi imaju viši stupanj obrazovanja (AS=3,31). Kod naobrazbe majke rezultati su pokazali kako je ono statistički značajno također za varijablu koja se tiče odnosa prema školi i to za varijablu *Važno mi je kakve ocjene imam u školi* (p<0.05) gdje je učenicima čija majka ima viši stupanj obrazovanja (AS=4,20) važnije kakve ocjene imaju u školi nego učenicima čija majka ima niži stupanj obrazovanja (AS=3,72). Svakako je zanimljivo, iako nije statistički značajno, da je veća prisutnost rizičnih ponašanja kod učenika čiji očevi i majke imaju niži stupanj naobrazbe.

Rezultati su pokazali kako ne postoji statistički značajna razlika između cjelovitosti obitelji i stavova o supkulturi, rizičnih ponašanja, odnosa s vršnjacima, odnosa u obitelji te odnosa prema školi iako je bitno napomenuti kako su rizična ponašanja nešto manje prisutna kod učenika koji žive u cjelovitoj obitelji (AS=18,04) nego kod učenika koji žive u necjelovitoj obitelji (AS=19,59).

Kod usporedbe rezultata između vrste škole koju učenici pohađaju i nezavisnih uzoraka utvrđena je statistički značajna razlika na varijabli rizičnih ponašanja, pozitivnih odnosa s vršnjacima te odnosom prema školi. Utvrđeno je da se učenici strukovne škole (AS=20,34) statistički značajno **(**p<0.01) rizičnije ponašaju od učenika gimnazije (AS=16,17). Iako nije statistički značajno vidljivo je da se također ponašaju rizičnije nego učenici umjetničke škole (AS=18,82). Kada je riječ o pozitivnim odnosima s vršnjacima utvrđena je statistički značajna razlika **(**p<0.05) u korist učenika koji pohađaju gimnaziju (AS=16,86) naspram učenika strukovne škole (AS=14,97). Učenici umjetničke škole (AS=16,28) također imaju pozitivnije odnose s vršnjacima od učenika strukovne škole. Što se tiče odnosa prema školi utvrđena je statistički značajna razlika za varijable *U školi mi je dosadno* (p<0,01) u korist učenika gimnazije (AS=3,95) i strukovne škole (AS=3,97) naspram umjetničke škole (AS=3,12), zatim za varijablu *Mislim da su predmeti koje imam u školi gubitak vremena* (p<0,001) gdje učenici gimnazije (AS=3,60) i strukovne škole (AS=3,50) više smatraju da su predmeti koje imaju u školi gubitak vremena od učenika umjetničke škole (AS=2,50). Samim time uočena je i statistički značajna razlika na varijabli *Sretan/na sam u ovoj školi* gdje su učenici umjetničke škole (AS=4,06) sretniji u svojoj školi od učenika gimnazije (AS=3,31) na razini p<0,01 te od učenika strukovne škole (AS=3,47) na razini p<0,05.

### 4.3.3. Rezultati t-testa s obzirom na supkulturnu pripadnost

S ciljem istraživanja ima li povezanosti između sociodemografskih obilježja, rizičnih ponašanja, odnosa s vršnjacima, odnosima u obitelji, odnosa prema školi s jedne strane i supkulturne pripadnosti s druge strane rekodirali smo varijablu *Smatram se pripadnikom supkulture* na način da su dobivene 2 skupine, gdje su u prvoj skupini učenici koji se ne smatraju pripadnicima neke od različitih supkultura a u drugoj skupini su učenici koji se smatraju pripadnicima supkulture. Što se tiče povezanosti između sociodemografskih obilježja i supkulturne pripadnosti ona je statistički značajna ($p<0,05$) samo na varijabli školskog uspjeha gdje se pokazalo kako pripadnici supkultura (AS=3,75) imaju lošiji školski uspjeh od učenika koji se ne smatraju pripadnicima supkulture (AS=4,02). Kada je riječ o supkulturnoj pripadnosti i rizičnim ponašanjima statistički značajna razlika je utvrđena na varijablama *Konzumiram alkoholna pića* ($p<0,05$) gdje se pokazalo da pripadnici supkultura (AS=3,00) češće konzumiraju alkohol od učenika koji se ne smatraju pripadnicima supkulture (AS=2,56). Sličan rezultat je utvrđen i na varijabli *Konzumiram psihoaktivne tvari (marihuana, speed, ecstasy i sl.)* gdje je utvrđena statistički značajna razlika ($p<0,01$) u korist pripadnika supkulture. Rezultati su prikazani u tablici 24. Na ostalim varijablama nije utvrđena statistički značajna razlika.

**Tablica 24 T-test s obzirom na supkulturnu pripadnost i rizična ponašanja**

| Varijabla | Smatram se pripadnikom supkulture | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Konzumiram alkohol** | DA | 40 | 3,00 | 1,17 | -2,05* |
| | NE | 93 | 2,56 | 1,07 | |
| **Konzumiram psihoaktivne tvari** | DA | 40 | 2,00 | 1,51 | -2,86** |
| | NE | 93 | 1,37 | 0,95 | |

Bilješka: $p<0.05$*; $p<0.01$**; $p<0,001$***

Što se tiče odnosa s vršnjacima nije utvrđena statistički značajna razlika iako učenici koji su pripadnici supkulture (AS=16,82) imaju pozitivniji odnos s vršnjacima nego učenici koji nisu pripadnici supkulture (AS=15,79). Kada je riječ o odnosima u obitelji nema statističkih značajnih razlika u odnosu na supkulturnu pripadnost iako je zanimljivo primijetiti kako se učenici koji su pripadnici supkulture (AS=2,00) rjeđe sukobljavaju s roditeljima nego učenici koji nisu pripadnici supkulture. Također pripadnici supkultura (AS= 4,15) više smatraju da roditelji imaju razumijevanja za njihove osjećaje nego što to smatraju učenici koji nisu pripadnici

supkulture (AS=3,83). Kada je riječ o odnosima prema školi, utvrđena je statistički značajna razlika na varijablama *Mislim da su predmeti koje imam u školi gubitak vremena* (p<0,001) gdje se učenici koji nisu pripadnici supkulture (AS=3,37) više slažu s tom tvrdnjom nego učenici koji su pripadnici supkulture (AS=2,65) i na varijabli *Sretan/na sam u ovoj školi* (p<0,05) gdje su učenici koji su pripadnici supkulture (AS=3,92) sretniji u svojoj školi nego učenici koji nisu pripadnici supkulture (AS=3,51). Rezultati su prikazani tablici 25.

**Tablica 25 T-test s obzirom supkulturnu pripadnost i odnos prema školi**

| Varijabla | Smatram se pripadnikom supkulture | N | AS | SD | t |
|---|---|---|---|---|---|
| **Mislim da su predmeti koje imam u školi gubitak vremena** | DA | 40 | 2,65 | 1,12 | 3,28*** |
| | NE | 93 | 3,37 | 1,27 | |
| **Sretan/na sam u ovoj školi** | DA | 40 | 3,92 | 0,97 | -2,09* |
| | NE | 93 | 3,51 | 1,15 | |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

### 4.4. Rezultati korelacijske analize

U korelacijskoj analizi promatrana je vrijednost Pearsonovog faktora korelacije. Istraživana je povezanost između dobi i školskog uspjeha i stavova o supkulturi, rizičnih ponašanja, pozitivnih odnosa s vršnjacima, negativnih odnosa s vršnjacima, odnosa u obitelji i odnosa prema školi. Utvrđena je slaba pozitivna povezanost između dobi i rizičnih ponašanja ($r=0,23$, $p<0,01$) kao i slaba negativna povezanost između školskog uspjeha i rizičnih ponašanja ($r= -0,19$, $p<0,05$). Također je utvrđena slaba negativna povezanost između školskog uspjeha i negativnih odnosa s vršnjacima ($r=0,24$, $p<0,01$). Rezultati su prikazani u tablicama 24 i 25.

**Tablica 26 Korelacijska analiza između dobi i rizičnih ponašanja**

| Varijabla | | Rizična ponašanja |
|---|---|---|
| Dob | r | 0,23** |
| | N | 133 |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

**Tablica 27 Korelacijska analiza između školskog uspjeha i rizičnih ponašanja, negativnih odnosa s vršnjacima**

| Varijabla | | Rizična ponašanja | Negativni odnosi s vršnjacima |
|---|---|---|---|
| Školski uspjeh | r | -0,19* | -0,24** |
| | N | 133 | 133 |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

Što se tiče ostalih varijabli, utvrđena je slaba pozitivna korelacija između stavova o supkulturi i pozitivnih odnosa s vršnjacima ($r=0,25$, $p<0,01$). Također je utvrđena pozitivna slaba korelacija između rizičnih ponašanja i negativnih odnosa s vršnjacima ($r=0,21$, $p<0,05$). Učenici koji imaju negativne odnose s vršnjacima skloniji su druženju s osobama koje često upadaju u nevolje ($r=0,34$, $p<0,05$), skloniji su verbalnom sukobljavanju s osobama od autoriteta ($r=0,18$, $p<0,05$), skloniji su krađi ($r=0,22$, $p<0,05$), skloniji su uništavanju tuđih stvari i imovine ($r=0,28$, $p<0,01$) te kockanju i klađenju ($r=0,18$, $p<0,05$). Rezultati su prikazani u tablici 28.

**Tablica 28 Korelacijska analiza između negativnih odnosa s vršnjacima i rizičnih ponašanja**

| Varijabla | | Negativni odnosi s vršnjacima |
|---|---|---|
| **Družim se sa osobama koje često upadaju u nevolje** | **r** | 0,34* |
| | **N** | 133 |
| **Verbalno se sukobljavam s osobama od autoriteta** | **r** | 0,18* |
| | **N** | 133 |
| **Kradem** | **r** | 0,22* |
| | **N** | 133 |
| **Uništavam tuđe stvari i imovinu** | **r** | 0,28** |
| | **N** | 133 |
| **Kockam se i kladim** | **r** | 0,18* |
| | **N** | 133 |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

Odnosi u obitelji su u negativnoj korelaciji sa druženjem sa osobama koje često upadaju u nevolju (r=-0,18, p<0,05) te sa verbalnim sukobljavanjem s osobama od autoriteta (r=-0,27, p<0,01). Što se tiče odnosa prema školi i rizičnih ponašanja pokazala se pozitivna korelacija između neopravdanog izostajanja iz škole i gotovo svih rizičnih ponašanja osim krađe. Rezultati su prikazani u tablici 29.

Pozitivna povezanost pokazala se i u pozitivnim odnosima s vršnjacima i odnosima u obitelji (r=0,27, p<0,01), pozitivnim odnosima s vršnjacima i odnosom prema školi (r=0,25, p<0,01). Odnosi u obitelji su pozitivno povezani sa odnosom prema školi (r=0,19, p<0,05). Slaba negativna korelacija je utvrđena između negativnih odnosa s vršnjacima i odnosima u obitelji (r=-0,23, p<0,01).

**Tablica 29 Korelacijska analiza između odnosa prema školi i rizičnih ponašanja**

| Varijabla | | Neopravdano izostajanje iz škole |
|---|---|---|
| **Družim se sa osobama koje upadaju u nevolje** | **r** | 0,37** |
| | **N** | 133 |
| **Pušim cigarete** | **r** | 0,43** |
| | **N** | 133 |
| **Konzumiram alkoholna pića** | **r** | 0,43** |
| | **N** | 133 |
| **Konzumiram psihoaktivne tvari (marihuana, speed, ecstasy i sl.)** | **r** | 0,45** |
| | **N** | 133 |
| **Verbalno se sukobljavam s osobama od autoriteta** | **r** | 0,38** |
| | **N** | 133 |
| **Koristim fizičko nasilje za rješavanje problema** | **r** | 0,28** |
| | **N** | 133 |
| **Uništavam tuđe stvari i imovinu** | **r** | 0,44** |
| | **N** | 133 |
| **Kockam se i kladim** | **r** | 0,32** |
| | **N** | 133 |
| **Imam seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata** | **r** | 0,24** |
| | **N** | 133 |

Bilješka: p<0.05*; p<0.01**; p<0,001***

# V. RASPRAVA

Eksternalizirani rizični stilovi ponašanja ozbiljan su sociopedagoški problem koji može imati veliki utjecaj na daljnji razvitak adolescenata. Stručnjaci različitih znanstvenih područja pokušavaju doći do odgovora zašto neka djeca i mladi koji su izloženi rizičnim činiteljima ne usvajaju rizično ponašanje, za razliku od drugih koji se nalaze u istim ili sličnim okolnostima te im podliježu. Ovo istraživanje bavi se eksternaliziranim rizičnim stilovima ponašanja adolescenata s obzirom na dob, spol, vrstu škole, školski uspjeh, naobrazbu i radni status roditelja, cjelovitost obitelji te povezanošću tih stilova ponašanja s stavovima o supkulturi, odnosima s vršnjacima, odnosima u obitelji i odnosom prema školi.

**H1: Očekuju se statistički značajne razlike u eksternaliziranim rizičnim ponašanjima s obzirom na sociodemografska obilježja.**

Kada se radi o povezanosti rizičnih ponašanja i razlici u dobi istraživanje je pokazalo da postoji statistički značajna razlika na varijablama *Konzumiram alkoholna pića* ($p<0,01$), *Konzumiram psihoaktivne tvari(marihuana, speed, ecstasy i sl.)* ($p<0,01$), *Neopravdano izostajem iz škole* ($p<0.05$), *Kockam se i kladim* ($p<0,001$) te *Imam seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata* ($p<0,001$) u korist starijih učenika dok u ostalim varijablama statistički značajna razlika nije utvrđena. Slične rezultate su dobili u svom istraživanju Ljubotina i Galić (2002). Oni navode kako dolazi do znatnog porasta konzumacije duhana, alkohola, marihuane i ecstasya s porastom dobi. Kada se radi o spolu, statistički značajne razlike u korist dječaka je utvrđena za korištenje fizičkog nasilja za rješavanje problema ($p<0,01$), kockanja i klađenja ($p<0,01$) te seksualnih odnosa bez zaštite i pod utjecajem opijata ($p<0,05$). Ono što je zanimljivo je da je za određena rizična ponašanja utvrđena veća pojavnost kod djevojaka nego kod mladića. Iako nije utvrđena statistički značajna razlika rezultati pokazuju da djevojke (AS=2,26) više puše cigarete nego mladići (AS=2,04), djevojke (AS=2,76) češće konzumiraju alkohol nego mladići (AS=2,63). Također, djevojke (AS=1,43) nešto više neopravdano izostaju iz škole nego mladići (AS=1,42). Iako se ovi rezultati mogu činiti iznenađujući Kuzman i sur. (2008) su utvrdili da je prisutan trend porasta konzumiranja alkohola kod djevojaka. Nadalje, Ricijaš, Krajcer i Bouillet (2010) su u svom istraživanju utvrdili kako ne postoje razlike u neopravdanom izostajanju i konzumiranju psihoaktivnih tvari između djevojaka i mladića dok je kao i u našem istraživanju fizičko nasilje prisutnije kod dječaka. Iako na granici statističke značajnosti, bitno je napomenuti kako učenici slabijeg školskog uspjeha češće prakticiraju rizična ponašanja od učenika boljeg školskog uspjeha. Ovaj rezultat je u skladu sa drugim istraživanjima koja su također pokazala povezanost rizičnih ponašanja i lošeg uspjeha u školi kao i otuđenosti od škole

(Šakić, Franc i Vlačić, 2002; Livazović, 2012). Slične rezultate su dobili Mancini i Huebner (2004) čije istraživanje je pokazalo kako je školski uspjeh negativno povezan sa rizičnim ponašanjima kao i da s porastom dobi dolazi do veće pojavnosti rizičnih ponašanja (Mancini i Huebner, 2004). Između naobrazbe roditelja i rizičnih ponašanja nema statistički značajne razlike kao ni između cjelovitosti obitelji i rizičnih ponašanja. Utvrđeno je da se učenici strukovne škole (AS=20,34) statistički značajno **(**$p<0.01$) rizičnije ponašaju od učenika gimnazije (AS=16,17).

**H2: Očekuje se povezanost između supkulturne pripadnosti i rizičnih ponašanja adolescenata**

Kada je riječ o supkulturnoj pripadnosti i rizičnim ponašanjima statistički značajna razlika je utvrđena na varijablama *Konzumiram alkoholna pića* ($p<0,05$) gdje se pokazalo da pripadnici supkultura (AS=3,00) češće konzumiraju alkohol od učenika koji se ne smatraju pripadnicima supkulture (AS=2,56). Sličan rezultat je utvrđen i na varijabli *Konzumiram psihoaktivne tvari (marihuana, speed, ecstasy i sl.)* gdje je utvrđena statistički značajna razlika ($p<0,01$) u korist pripadnika supkulture. Na ostalim varijablama nije utvrđena statistički značajna razlika. Možemo spomenuti istraživanje koje su proveli Šakić, Franc i Vlačić (2002) u kojem su istraživali rizična ponašanja poput konzumacije alkohola, neopravdanog izostajanja iz škole, udaranja ili prijetnje drugom učeniku itd. u kojem navode da se ta ponašanja mogu pripisati supkulturnom stilu mladih. Naše je istraživanje pokazalo kako su pripadnici supkultura zadovoljniji svojim prijateljima nego učenici koji nisu pripadnici supkultura. Imajući to u vidu zanimljivo je spomenuti kako su neka prijašnja istraživanja pokazala da prisniji odnosi između vršnjaka mogu imati i neželjene učinke tj. Mogu predstavljati rizični faktor (Mahoney i Stattin, 2000). Ovi rezultati ukazuju na potrebu budućih istraživanja koja bi se bavila vršnjačkim grupama i njihovim utjecajem na donošenje rizičnih odluka.

**H3: Javlja se povezanost između eksternaliziranih rizičnih stilova ponašanja i odnosa u obitelji, odnosa prema školi i odnosa s vršnjacima.**

Korelacijskom analizom ispitivana je povezanost između eksternaliziranih rizičnih stilova ponašanja i odnosa u obitelji, odnosa prema školi te odnosa s vršnjacima. Utvrđena je pozitivna slaba korelacija između rizičnih ponašanja i negativnih odnosa s vršnjacima ($r=0,21$, $p<0,05$). Učenici koji imaju negativne odnose s vršnjacima skloniji su druženju s osobama koje često upadaju u nevolje ($r=0,34$, $p<0,05$), skloniji su verbalnom sukobljavanju s osobama od autoriteta ($r=0,18$, $p<0,05$), skloniji su krađi ($r=0,22$, $p<0,05$), skloniji su uništavanju tuđih

stvari i imovine (r=0,28, p<0,01) te kockanju i klađenju (r=0,18, p<0,05). Odnosi u obitelji su u negativnoj korelaciji sa druženjem sa osobama koje često upadaju u nevolju (r=-0,18, p<0,05) te sa verbalnim sukobljavanjem s osobama od autoriteta (r=-0,27, p<0,01). Ovakav rezultat su dobili i Ary i sur. (1999). Njihovo istraživanje je pokazalo da u obiteljima u kojima postoji visok nivo konflikata i negativni obiteljski odnosi dolazi do druženja adolescenata sa osobama koje se ponašaju devijantno (Ary, Duncan, Duncan i Hops, 1999). Što se tiče odnosa prema školi i rizičnih ponašanja pokazala se pozitivna korelacija između neopravdanog izostajanja iz škole i gotovo svih rizičnih ponašanja osim krađe. Naši rezultati su slični onima koje je dobio Livazović (2012) u svom istraživanju gdje se pokazalo kako su kvalitetni obiteljski, vršnjački i školski odnosi negativno povezani s rizičnim ponašanjima. Opadanjem zadovoljstva kvalitetom odnosa s vršnjacima, raste učestalost i sklonost rizičnim ponašanjima (Livazović, 2012). Adolescenti koji imaju kvalitetan i brižan odnos s roditeljima manje će biti skloni vršnjačkim grupama koje manifestiraju rizično socijalno ponašanje, a roditeljsko praćenje i nadzor pouzdani su zaštitni čimbenici (Anderson i Hughes, 2009, prema Đuranović,2014). Dakle adekvatna supervizija i discipliniranje za uključivanje u rizična ponašanja su zaštitni čimbenik u obiteljskom okruženju (Amato i Fowler, 2002; Aquilino i Supple, 2001; Sayger, 1996, prema Šlehan, Mihić i Ricijaš, 2008).

# VI. ZAKLJUČAK

Cilj ovog istraživanja bio je ispitivanje eksternaliziranih rizičnih ponašanja adolescenata s obzirom na dob, spol, školski uspjeh, naobrazbu roditelja, cjelovitost obitelji i supkulturnu pripadnost te njihovu povezanost s odnosima u obitelji, odnosima s vršnjacima i odnosom prema školi. U radu su postavljene tri hipoteze, od kojih su dvije prihvaćene a jedna djelomično prihvaćena. Utvrđena je statistički značajna razlika prema dobi gdje su rezultati istraživanja pokazali da stariji učenici češće konzumiraju alkohol, psihoaktivne tvari poput marihuane, speed-a, ecstasy-a i sl. od mlađih učenika. Također više neopravdano izostaju iz škole, kockaju se i klade te češće imaju seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata od mlađih učenika. Kada je riječ o spolu utvrđeno je, na statistički značajnoj razini, razlika u korist mladića kod korištenja fizičkog nasilja za rješavanje problema, kockanja i klađenja te seksualnih odnosa bez zaštite i pod utjecajem opijata. Ono što je zabrinjavajuće je da su određena rizična ponašanja prisutnija kod djevojaka nego kod mladića. Iako nije utvrđena statistički značajna razlika dobiveni rezultati pokazuju da djevojke više puše cigarete nego mladići, češće konzumiraju alkohol nego mladići kao i da češće neopravdano izostaju iz škole nego mladići. Iako na granici statističke značajnosti, bitno je napomenuti kako učenici slabijeg školskog uspjeha češće prakticiraju rizična ponašanja od učenika boljeg školskog uspjeha. Utvrđeno je da se učenici strukovne škole statistički značajno rizičnije ponašaju od učenika gimnazije. Iako nije statistički značajno vidljivo je da se također ponašaju rizičnije nego učenici umjetničke škole. Svakako je zanimljivo, iako nije statistički značajno, da je veća prisutnost rizičnih ponašanja kod učenika čiji očevi i majke imaju niži stupanj naobrazbe. Kada je riječ o supkulturnoj pripadnosti i rizičnim ponašanjima naše istraživanje je pokazalo kako učenici koji se smatraju pripadnicima neke supkulture češće konzumiraju alkohol i psihoaktivne tvari poput marihuane, speeda i ecstasya. U pedagoškom smislu je također vrlo zanimljivo da je istraživanje pokazalo da su pripadnici supkultura zadovoljniji svojim odnosima s vršnjacima nego učenici koji nisu pripadnici neke supkulture. S obzirom na nedovoljnu istraženost fenomena supkultura u kontekstu rizičnih ponašanja i općenito odnosa supkulturnih pripadnika prema školi, obitelji i vršnjacima smatramo da su ovi podatci bitni i daju okvir za neka buduća istraživanja. Korelacijskom analizom utvrđeno je da gotovo svi odnosi, od odnosa u obitelji, odnosa s vršnjacima do odnosa prema školi imaju utjecaj na eksternaliziran rizična ponašanja. Učenici koji imaju negativne odnose s vršnjacima skloniji su verbalnom sukobljavanju s osobama od autoriteta, skloniji su krađi, skloniji su uništavanju tuđih stvari i imovine te su skloniji kockanju i klađenju. Odnosi u obitelji su u negativnoj korelaciji sa druženjem sa osobama koje često

upadaju u nevolje. Kada je riječ o odnosima prema školi pokazalo se kako učenici koji imaju negativan odnos prema školi češće prakticiraju rizična ponašanja od učenika koji imaju pozitiva odnos prema školi. Dakle kvalitetni obiteljski, vršnjački i školski odnosi predstavljaju rizično-zaštitni faktor u sprječavanju rizičnih ponašanja koja mogu imati ozbiljne posljedice za daljnji razvoj adolescenata.

Ovo istraživanje pokazalo je značajne i za pedagošku praksu važne rezultate vezane uz eksternalizirane rizične stilove ponašanja, podatci su bitni jer govore o kompleksnosti problema eksternaliziranih poremećaja u ponašanju kao i o mnoštvu faktora koji utječu na njihovo manifestiranje. Provedena teorijska analiza i empirijsko istraživanje mogu pomoći stručnim suradnicima u školama u određivanju smjernica za unaprjeđivanje odgojno-obrazovnog rada. Između ostalog, ovo istraživanje može poslužiti i za daljnja istraživanja o odnosu učenika s vršnjacima, odnosu prema školi i odnosima u obitelji povezanih sa supkulturnom pripadnošću i eksternaliziranim poremećajima ponašanja.

## VII. LITERATURA


1. Afrić, V. (1988). Simbolički interakcionizam. Revija za sociologiju, Vol. 19 No. 1-2 , 1988, str. 1-13
2. Ary, D. V., Duncan, T. E., Duncan, S. C., Hops, H. (1999). Adolescent problem behavior: the influence of parents and peers. Behaviour Research and Therapy 37 (1999), str. 217-230
3. Bouillet, D., Uzelac, S. (2007). Osnove socijalne pedagogije. Zagreb. Školska knjiga, 2007.
4. Car, S. (2013). Adolescencija 21. stoljeća: društvena uvjetovanost, temeljne karakteristike i pedagoški izazovi.Pedagogijska istraživanja , Vol. 10 No. 2 Studeni 2013, str. 285-292
5. Đuranović, M. (2014). Rizično socijalno ponašanje u kontekstu vršnjaka. Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja, Vol. 63 No. 1-2 Lipanj 2014, str. 119-132
6. Forko, M., Lotar, M. (2012). Izlaganje adolescenata riziku na nagovor vršnjaka – važnost percepcije sebe i drugih. Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Vol. 20 No. 1 Srpanj 2012., str. 35-47
7. Giddens, A. (2007). Sociologija. Zagreb. Nakladni zavod Globus, 2007
8. Haralambos, M., Holborn, M. (2002). Sociologija: teme i perspektive. Zagreb. Golden marketing, 2002
9. Hebdige, D. (1976). Subculture: The meaning of style.London. Taylor and Francis e-Library, 2002
10. Kalapoš, S. (1996). Primjer subkulture mladih u Zagrebu: Martićevci 60-ih i 70-ih godina XX. Stoljeća. Etnološka tribina: Godišnjak Hrvatskog etnološkog društva, Vol. 26 No.19 Prosinac 1996., str. 171-187
11. Krnić, R. (2013). Ples i upotreba droga kao značenjske prakse u sociologiji rave-kulture. Sociologija i prostor: časopis za istaživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, Vol. 51 No.1 (195) Svibanj 2013., str. 91-107
12. Lacković-Grgin, K. (2006). Psihologija adolescencije.Jastrebarsko.Naknada Slap, 2006.
13. Livazović, G. (2012). Povezanost medija i rizičnih ponašanja adolescenata. Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Vol. 20 No. 1 Srpanj, 2012, str. 1-22
14. Ljubotina, D., Galić, J. (2002). Obiteljski odnosi i konzumacija droga na populaciji adolescenata grada Zagreba. Ljetopis socijalnog rada, Vol. 9 No. 2 Studeni 2002, str. 207-232
15. Mahoney, J. L., Stattin, H. (2000). Leisure activities and adolescent antisocial behavior: The role of structure and social context. Journal of Adolescence, 23, str. 113-127

16. Mancini, J. A., Huenbner, A. J. (2004): Adolecent Risk Behavior Patterns: Effects of Structured Time-Use, Interpersonal Connections, Self-System Characteristics, and Socio-Demographic Influences. Child and Adolescent Social Work Journal, 21, 6, str. 647-668
17. Pavićević, O. (2014). Mladi kao rizična skupina. Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Vol. 22 No. 2 Ožujak 2015, str. 48-76
18. Perasović, B. (2001). Urbana plemena: Sociologija subkulture u Hrvatskoj. Zagreb. Hrvatska sveučilišna naklada.
19. Perasović, B. (2002). Sociologija supkultura i hrvatski kontekst. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 11 No. 2-3 (58-59) Lipanj 2002., str. 485-498
20. Perasović, B., Bartoluci, S. (2007). Sociologija sporta u hrvatskom kontekstu. Sociologija i prostor: časopis za istraživanje prostornoga i sociokulturnog razvoja, Vol. 45 No. 1 (175) Travanj 2007., str. 105-119
21. Ricijaš, N., Krajcer, M., Bouillet, D. (2010). Rizična ponašanja zagrebačkih srednjoškolaca – razlike s obzirom na spol. Odgojne znanosti, Vol. 12 No. 1 (19) Lipanj 2010., str. 45-63
22. Šakić, V., Franc, R., Mlačić, B. (2002). Samoiskazana sklonost adolescenata socijalnim devijacijama i antisocijalnim ponašanjima. Društvena istraživanja: časopis za opća društvena pitanja, Vol. 11 No. 2-3 Lipanj 2002., str. 265-291
23. Šlehan, M., Mihić, J., Ricijaš, N. (2008). Rizična ponašanja mladih i njihova percepcija očekivanih posljedica za rizična ponašanja od strane roditelja. Kriminologija & socijalna integracija: časopis za kriminologiju, penologiju i poremećaje u ponašanju, Vol. 16 No. 2 Prosinac 2008., str. 47-59
24. Tomić-Koludrović, I. (1999). Od supkultura do životnih stilova mladih. Napredak, 140 (2) 1999, str. 165-174
25. Zloković, J., Vrcelj, S. (2010). Rizična ponašanja djece i mladih. Odgojne znanosti, Vol. 12 No. 1 (19) Lipanj 2010., str. 197-213

**Internetski izvori:**

Kuzman, M., Pejnović-Franelić, I., Pavić-Šimetin, I., Pejak, M. (2008). Europsko istraživanje o pušenju, alkoholu i drogama među učenicima. Hrvatski zavod za javno zdravstvo.

http://hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/ESPAD_2007.pdf

# VIII. PRILOG

ANKETNI UPITNIK

Dragi učenici,

ova anketa sadrži pitanja o stilovima ponašanja mladih. Molimo Vas da na pitanja odgovarate iskreno i bez preskakanja. Ovaj anketni upitnik je anoniman i rezultati će biti korišteni samo u svrhu pisanja diplomskog rada. Unaprijed zahvaljujemo na suradnji.

| | |
|---|---|
| 1. Dob: | a) 15 b) 16 c) 17 d) 18 e)____ |
| 2. Spol: | a) M b) Ž |
| 3. Naobrazba roditelja: | Otac Majka<br>a) NKV (nezavršena osnovna škola) a) NKV<br>b) KV (osnovna škola) b) KV<br>c) SSS (srednja škola) c) SSS<br>d) VŠS (viša škola) d) VŠS<br>e) VSS (fakultet, magisterij, doktorat) e) VSS |
| 4. Radni status roditelja: | Otac Majka<br>a) (u stalnom je radnom odnosu) a)<br>b) (zaposlen/a je, ali ne prima plaću) b)<br>c) (povremeno je zaposlen/a) c)<br>d) (nezaposlen/a je) d)<br>e) (umirovljenik/ca je) e) |
| 5. S kime živiš? | a) oba roditelja b) otac c) majka d) netko drugi |
| 6. Vrsta škole koju pohađaš: | a) gimnazija<br>b) strukovna (trogodišnja)<br>c) strukovna (četverogodišnja)<br>d) umjetnička |
| 7. Koji razred trenutno pohađaš? | a) 1 b) 2 c) 3 d) 4 |
| 8. Školski uspjeh u prošloj godini: | a) odličan<br>b) vrlo dobar<br>c) dobar<br>d) dovoljan<br>e) nedovoljan |

1. Molimo da zaokruživanjem odgovorite na postavljenja pitanja.

2. Molimo da odgovorite na pitanja o stilovima ponašanja mladih.

( 1-u potpunosti se ne slažem, 2- ne slažem se, 3- nemam mišljenje, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem )

| | |
|---|---|
| 1. Smatram se pripadnikom supkulture<br>(npr. navijačke skupine, punk, rave, graffiti, skate itd.) | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 2. Supkulture predstavljaju izražavanje stava | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 3. Supkulture predstavljaju odvajanje od ostatka društva | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 4. Supkulture predstavljaju druženje sa istomišljenicima | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 5. Supkulture predstavljaju borbu protiv dominantnih struktura | 1) 2) 3) 4) 5) |

3. Koliko se često ponašaš na opisan način?

( 1- nikad, 2- rijetko, 3- ponekad, 4- često, 5- uvijek )

| | |
|---|---|
| 1. Družim se sa osobama koje upadaju u nevolje | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 2. Pušim cigarete | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 3. Konzumiram alkoholna pića | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 4. Konzumiram psihoaktivne tvari (marihuana, speed, ecstasy i sl.) | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 5. Verbalno se sukobljavam s osobama od autoriteta | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 6. Koristim fizičko nasilje za rješavanje problema | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 7. Neopravdano izostajem iz škole | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 8. Kradem | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 9. Uništavam tuđe stvari i imovinu | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 10. Kockam se i kladim | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 11. Imam seksualne odnose bez zaštite i pod utjecajem opijata | 1) 2) 3) 4) 5) |

4. Koliko se navedene tvrdnje odnose na Vas.

(1-u potpunosti se ne slažem, 2- ne slažem se, 3- nemam mišljenje, 4-slažem se, 5-u potpunosti se slažem)

| | |
|---|---|
| 1. Zadovoljan/na sam svojim prijateljima | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 2. Prijatelji me podržavaju | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 3. Razgovaram s prijateljima o svojim problemima | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 4. Prijateljima povjeravam stvari koje nikom drugom ne bih rekao/la | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 5. Prijatelji vrše pritisak na mene | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 6. Prijatelji mi se rugaju, zadirkuju me ili ismijavaju | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 7. Sukobljavam se s roditeljima | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 8. Članovi moje obitelji se dobro slažu | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 9. Obitelj mi je izvor podrške i pomoći | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 10. Druge obitelji se slažu bolje od moje | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 11. Roditelji imaju razumijevanja za moje osjećaje | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 12. Roditelji me podržavaju u donošenju vlastitih odluka | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 13. Važno mi je kakve ocjene imam u školi | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 14. Slijedim pravila koja postoje u mojoj školi | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 15. U školi mi je dosadno | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 16. Mislim da su predmeti koje imam u školi gubitak vremena | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 17. Sretan/na sam u ovoj školi | 1) 2) 3) 4) 5) |
| 18. Škola mi predstavlja veliki problem | 1) 2) 3) 4) 5) |